

Trwające małżeństwo jako przeszkoda do życia zakonnego (kan. 643 § 1, nr 2 KPK)

Ongoing marriage as an impediment to religious life (Can. 643 § 1, no. 2 of the Code of Canon Law)

Состояние в браке как препятствие для вступления в институт монашеской жизни (кан. 643 § 1, № 2 ККП)

Чинний шлюб як перешкода для духовного життя (кан. 643 § 1, п. 2 ККП)

KS. JERZY ADAMCZYK

Dr hab., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: ksjerzyad@wp.pl, <https://orcid.org/0000-0003-1415-7378>

KAROLINA MAZUR

Dr, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
e-mail: karolina.mazur@upjpo2.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0001-8551-9239>

Streszczenie: Przedmiotem artykułu jest problematyka trwającego małżeństwa jako przeszkody do życia zakonnego, o którym traktuje kan. 643 § 1, nr 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Za cel opracowania przyjęto wykazanie, że aktualne małżeństwo uniemożliwia wstąpienie do zakonu, jest nie tylko przeszkodą w przyjęciu do nowicjatu, lecz także w ogóle uniemożliwia życie zakonne. Tak określone zamierzenie badawcze zrealizowano poprzez opis i gruntowną analizę obowiązujących przepisów i tekstów Magisterium Kościoła. Analiza wymienionych źródeł pozwoliła na sformułowanie kilku głównych wniosków. Po pierwsze, udowodniono, że małżeństwo i życie zakonne wzajemnie się wykluczają. Po drugie, stwierdzono, że trwające małżeństwo jest przeszkodą do życia zakonnego, która posiada skutki prawne. Po trzecie, wyjaśniono problematykę ustania *impedimentum ligaminis* oraz ukazano możliwe sposoby jej wygaśnięcia.

Słowa kluczowe: instytucja zakonna, dyspensacja, małżeństwo, przeszkoda, dziewictwo

Summary: The subject of this paper is the problem of an ongoing marriage as an impediment to religious life, as specified in Can. 643 § 1, no. 2 of the Code of Canon Law. The aim of the study was to show that current marriage prevents entry into a religious order – it is not only an impediment to admission to the novitiate, but also prevents religious life in general. The research objective thus defined was realised through a description and thorough analysis of the applicable regulations and texts of the Magisterium of the Church. The analysis of the aforementioned sources led to several main conclusions. Firstly, it was proven that marriage and religious life are mutually exclusive. Secondly, it was established that an ongoing marriage is an impediment to religious life which has legal consequences. Thirdly, the problem of the cessation of *impedimentum ligaminis* was clarified and the possible ways of its termination were shown.

Key words: religious institute, dispensation, marriage, impediment, virginity

Резюме: Предметом исследования данной статьи является проблема состояния в браке как препятствия для вступления в институт монашеской жизни, рассматриваемая в кан. 643 § 1, № 2 Кодекса канонического права. Цель исследования – показать, что состояние на данный момент в браке препятствует вступлению в монашеский орден, является не только препятствием для вступления в новициат, но и препятствует монашеской жизни в целом. Определенный таким образом замысел исследования был реализован через описание и тщательный анализ действующих нормативных актов и текстов Учителства Церкви. Анализ вышеупомянутых источников позволил сделать несколько основных выводов. Во-первых, было доказано, что брак и монашеская жизнь являются взаимоисключающими понятиями. Во-вторых,

установлено, что продолжающийся брак является препятствием к монашеской жизни, которое влечет за собой правовые последствия. В-третьих, была уточнена проблема прекращения *impedimentum ligaminis* и показаны возможные способы его прекращения.

Ключевые слова: институт монашеской жизни, диспенсация, брак, препятствие, девственность

Резюме: Предметом цієї статті є проблема діючого шлюбу як перешкоди для духовного життя, що розглядається в кан. 643 § 1, п. 2 Кодексу канонічного права. Метою дослідження було показати, що чинний шлюб перешкоджає вступу до закону, є не тільки перешкодою для вступу до новіціату, але й перешкоджає духовному життю загалом. Визначена таким чином дослідницька мета була реалізована через опис та ретельний аналіз чинних правових положень і текстів Магістеріуму Католицької Церкви. Аналіз вищезгаданих джерел дозволив зробити кілька основних висновків. По-перше, доведено, що шлюб і духовне життя є взаємовиключними поняттями. По-друге, встановлено, що діючий шлюб є перешкодою для духовного життя, що має правові наслідки. По-третє, з'ясовано проблему припинення *impedimentum ligaminis* та показано можливі шляхи його припинення.

Ключові слова: духовний інститут, диспенсация, шлюб, перешкода, дівоцтво

Życie konsekrowane, wynikające z przykładu życia i z nauczania Jezusa Chrystusa, jest darem Boga Ojca udzielonym Kościołowi za pośrednictwem Ducha Świętego. Poprzez profesję rad ewangelicznych charakterystyczne przymioty Jezusa – dziewictwo, ubóstwo i posłuszeństwo – stają się w pewien swoisty i trwały sposób widzialne w świecie, a spojrzenie wiernych zwraca się ku tajemnicy Królestwa Bożego, które już jest obecne w historii, ale w pełni urzeczywistni się w niebie. W ciągu wieków nigdy nie brakowało ludzi, którzy – idąc posłuszenie za wezwaniem Ojca i poruszeniami Ducha Świętego – wybrali drogę specjalnego naśladowania Chrystusa, aby oddać się Jemu sercem niepodzielny. Porzucili oni wszystko jak Apostołowie, aby przebywać z Nim i tak jak On oddać się na służbę Bogu i braciom. Tym samym mieli udział w objawieniu tajemnicy i misji Kościoła, dzięki licznym charyzmatom życia duchowego i apostołowskiego, których udzielał im Duch Święty, a przez to przyczynili się do odnowy społeczeństwa¹. „Kierowani wiarą, nadzieją i miłością, zakonnicy i zakonnice zobowiązują się ślubami do praktykowania i głoszenia rad ewangelicznych, a w ten sposób do dania świadectwa światu, że błogosławieństwa wciąż zachowują aktualność i sens. Rady stanowią jakby główną oś życia zakonnego; są pełnym i znamienym wyrazem ewangelicznego radykalizmu, który to życie charakteryzuje”².

¹ Por. Ioannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica Vita consecrata* (25.03.1996), *Introductio, Acta Apostolicae Sedis* (dalej: AAS) 88 (1996), s. 377–486; tekst polski: Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska Vita Consecrata*, Wrocław 1999.

² *Congregatio pro Institutis Vitae Consecratae et Societatibus Vitae Apostolicae, Instructio Potissimum institutioni* (2.02.1990), nr 12, AAS 82 (1990), s. 470–532, tekst polski: *Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, „Potissimum institutioni”*. *Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, L'Osservatore Romano (wyd. pol.) 1990, nr 4, s. 3–12 (dalej: PI).

Niemniej aby osoby przekonane o swoim powołaniu do życia zakonnego mogły zostać do niego przyjęte przez kompetentnych przełożonych, winny spełnić wszystkie warunki określone prawem kanonicznym³ i prawem własnym danego instytutu zakonnego. „Kto ma warunki określone prawem i zostanie przyjęty do zakonu, ten ma powołanie. Innymi słowy, jeżeli przełożeni zbadają, że kandydat posiada warunki wyliczone w prawie, nie muszą już badać dalej, bo to są środki, które Kościół stosuje, aby się przekonać, czy kandydat ma wewnętrzne nadprzyrodzone powołanie. Jest to tak zwane powołanie prawne, na ogół jasno i jednomyślnie określane przez kanonistów”⁴. Wśród warunków określonych prawem do ważnego przyjęcia do nowicjatu, a w dalszej kolejności do stanu zakonnego, jest przeszkoda trwającego małżeństwa (kan. 1085 § 1 KPK).

Powstają w związku z tym następujące pytania: Dlaczego aktualne małżeństwo jest źródłem przeszkody i uniemożliwia wstąpienie do instytutu zakonnego? Jakie skutki powoduje wymieniona przeszkoda w odniesieniu do nowicjatu i w ogóle do życia zakonnego? W jaki sposób przeszkoda ta ustaje oraz czy istnieje możliwość dyspensy od tej przeszkody? Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na przedstawione pytania – problemy badawcze.

1. Życie zakonne a małżeństwo

Pojęcie życia zakonnego zawarte zostało w kan. 607 KPK. Jest to definicja opisowa, łącząca elementy teologiczne z prawnymi, charakterystyczne jedynie dla życia zakonnego, czyli pod względem treściowym nieobejmująca ani instytutów świeckich, ani stowarzyszeń życia apostołskiego. Zgodnie z tą definicją kluczowymi czynnikami życia zakonnego są: konsekracja, życie braterskie we wspólnocie, śluby publiczne, braterskie życie, publiczne świadectwo dawane Chrystusowi i Kościołowi oraz oddzielenie od świata. Widać tu wyraźnie wpływ nauki Soboru Watykańskiego II⁵.

³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 r. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022 (dalej: KPK).

⁴ Inną kwestią jest powołanie w sensie teologicznym. Stanowi podstawę powołania prawnego. Pewnym jest, że niektóre osoby wzywa Pan Bóg do swej służby w stanie kapłańskim lub zakonnym, dając im do tego potrzebne łaski. Bez powołania Bożego nie można wstępować do zakonu i w nim wytrwać. J. Bar, J. Kałowski, *Prawo o instytutach życia konsekrowanego*, Warszawa 1985, s. 95.

⁵ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), nr 44, AAS 57 (1965), s. 5–71, tekst polski: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety*,

Konsekracja jest całkowitym oddaniem się Bogu, poświęceniem całej osoby. Jest niejako sakralnym i kultycznym małżeństwem z Bogiem, będącym znakiem przyszłego wieku. Tak wyraźne zaakcentowanie i wyeksponowanie tego właśnie elementu dowodzi, iż życie zakonne ma sens samo w sobie, samoistnie, niezależnie od wykonywanej pracy apostołskiej. Znaczenie tej normy, czyli samej konsekracji, powinien odzwierciedlać i uwydatniać obrzęd profesji zakonnej, szczególnie określony przez prawo własne instytutów. Obrzęd ten ma ukazywać zażyłą więź zawiązującą się między Bogiem a osobą konsekrowaną oraz sposób, w jaki instytut będzie znakiem eschatologicznym. Ten teologiczny element definicji życia zakonnego w swojej istocie nie odbiega od pojęcia życia konsekrowanego i powtarza, używając nieco innych terminów, treść kan. 573 KPK⁶. Rosemary Smith komentując kan. 607 § 1 KPK, pisze: „Paragraf pierwszy zawiera teologiczny opis życia zakonnego, które jest jedną z form życia konsekrowanego. Składając profesję rad ewangelicznych, zakonnik ofiaruje Bogu całkowite wyrzeczenie się siebie, aby czerpać jeszcze większe owoce z łaski chrztu świętego. Całe życie zakonnika staje się nieustannym uwielbieniem Boga i służbą Jego ludowi w miłości. Życie zakonne jest świadectwem miłości Chrystusa do Kościoła i zapowiedzią przyszłego królestwa”⁷.

Z kolei § 2 i § 3 analizowanego kanonu ukazują elementy kanoniczne (prawne) składające się na pojęcie życia zakonnego. Pierwszym z nich jest wspólnota, zrzeszenie. „Instytuty zakonne są stowarzyszeniami kościelnymi, których członkowie żyją wspólnie i, oddzieleni od świata, prowadzą życie według własnego prawa. Ze względu na konieczność zatwierdzenia przez kompetentną władzę kościelną (o czym prawodawca w tym kanonie wprost nie mówi, gdyż jest to wymóg ogólny dla wszystkich form życia konsekrowanego) instytuty zakonne mają osobowość prawną”⁸.

Kolejnym, prawnym elementem życia zakonnego są śluby publiczne. Całkowite poświęcenie się Bogu dokonuje się w instytutach zakonnych przez złożenie ślubów publicznych. Wystarczą śluby czasowe, ale mające się odnawiać po upływie ich terminu. W myśl kan. 1192 § 1 KPK „ślub jest publiczny, gdy go przyjmuje w imieniu Kościoła uprawniony do tego przełożony; w innych przypadkach jest prywatny”.

---

deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, red. M. Przybył, Poznań 2002, s. 104–166; por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III. *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, Lublin 1990, s. 45.

⁶ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 45–46.

⁷ R. Smith, *Commentary on Canons 617–630*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000, s. 771.

⁸ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 46.

Ślub w znaczeniu kanonicznym to świadoma i dobrowolna obietnica uczyniona Bogu, mająca za przedmiot dobro możliwe i lepsze⁹.

Jest oczywiste, że śluby zakonne należy składać osobiście. Jakakolwiek forma delegacji czy pełnomocnictwa jest niedopuszczalna. W instytutach zakonnych składa się trzy śluby (tzw. trylogia ślubów): ubóstwa, czystości i posłuszeństwa, nawiązujące do trzech rad ewangelicznych¹⁰. Prawo własne może wprowadzić jeszcze śluby dodatkowe. „Publiczność” ślubów zakonnych powoduje ich obligatoryjność w zakresie zewnętrznym. Kompetentni przełożeni mają zatem prawo wymagać ich zachowania na forum zewnętrznym. Mogą one również powodować niezdolność do pewnych aktów prawnych, być przyczyną przeszkód kanonicznych (np. do zawarcia małżeństwa), zaś ich naruszenie może być obwarowane sankcją karną¹¹.

Członkowie instytutu zakonnego są obowiązani do prowadzenia braterskiego życia wspólnego. Chodzi o prawne włączenie się do zrzeszenia, a także o faktyczne życie razem z innymi członkami instytutu¹². Jest to życie wspólne w ścisłym znaczeniu, którego zasady bliżej określają kan. 608 i 665 KPK. W instytutach zakonnych jest ono obowiązkiem, co pociąga za sobą ważne skutki prawne. W tak pojętym życiu wspólnym można wyodrębnić dwa elementy wzajemnie sobie podporządkowane: prawne włączenie do instytutu poprzez profesję oraz wspólne zamieszkanie w domu zakonnym. Trzeba zauważyć, że elementy życia zakonnego, takie jak śluby publiczne i życie wspólne, są istotną cechą odróżniającą instytuty zakonne od instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego¹³.

Postulat tzw. oddzielenia się od świata, którego żąda prawodawca kościelny od zakonników, motywuje się potrzebą publicznego świadectwa Chrystusowi i Kościołowi, co stanowi integralną część powołania instytutów życia konsekrowanego. Nie jest to więc swego rodzaju ucieczka od świata, a tym bardziej jakaś forma lekceważenia życia świeckiego. Stopień i forma tego oddzielenia podyktowane są charakterem i celem danego instytutu. W związku z tym inaczej wygląda forma oddzielenia w instytutach nastawionych na życie kontemplacyjne, inaczej zaś w instytutach zwanych czynnymi¹⁴.

⁹ Por. kan. 1191 § 1 KPK.

¹⁰ Por. kan. 599–601 KPK.

¹¹ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 46–47.

¹² J. Bar, J. Kałowski, *Prawo o instytutach...*, s. 19.

¹³ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 47–48; zob. R. McDermott, *Commentary on Canon 607*, w: *New Commentary...*, s. 770–772; V. De Paolis, *La vita consacrata nella Chiesa*, Venezia 2010, s. 297–310.

¹⁴ Por. A. Chrapkowski, J. Krzywdą, *Komentarz do kan. 573–709*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/2. *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia*

Wreszcie ostatni element życia zakonnego to dawanie publicznego świadectwa. Jest ono integralnie związane z cechą poprzednią (oddzieleniem się od świata). Świadectwo to ma być podwójne – w wymiarze eschatologicznym i eklezjologicznym¹⁵.

Rosemary Smith stwierdza: „Zakonnicy, konsekrowani i posłani, aby pełnić misję Chrystusa, troszczą się o świat i są w niego zaangażowani, ale są od niego oddzieleni przez swoje publiczne świadectwo o Chrystusie czystym, ubogim i posłusznym. To właśnie to świadectwo odróżnia zakonników od światowych wartości i osiągnięć, które często są sprzeczne z życiem chrześcijańskim oraz z naturą i celem ich instytutów. Zakonnicy prowadzą wspólne życie modlitwy i wzajemnego wsparcia w czystym celibacie, w pracy i w zależności od instytutu. Poświęcają cele osobiste na rzecz celów instytutu w służbie Kościoła. Wartości te stanowią wyzwanie dla rozwiążności, hedonizmu i indywidualizmu, które często dominują w społeczeństwie”¹⁶.

Tak nakreślone teologiczno-prawne życie zakonne jest nie do pogodzenia z życiem małżeńskim z tej przede wszystkim przyczyny, że kandydat trwający w aktualnym małżeństwie nie może mieć jednocześnie dwóch więzi, które angażują całe jego życie i które są diametralnie różne, biorąc pod uwagę nade wszystko ślub czystości w odniesieniu do wymogów małżeńskich¹⁷. Priamo Etzi zauważa, że: „Małżeństwo, ze względu na to, co sobą reprezentuje i implikuje (por. kan. 1055), nie daje się pogodzić z innymi stałymi formami życia, które – wybrane w sposób wolny i przyjęte pod wpływem łaski Bożej – ze swej natury pociągają za sobą obowiązek zachowania doskonałej i wieczystej wstrzemięźliwości dla Królestwa Bożego, w celibacie (por. kan. 599). Tak jest w przypadku życia konsekrowanego poprzez profesję rad ewangelicznych »opartych na nauce i przykładzie Chrystusa Nauczyciela« (por. kan. 575), o których mówi Ewangelia, opisanego przez prawodawcę kanonicznego w kan. 573. W pierwszym stwierdzeniu [tego kanonu – J.A.] mówi się, że »jest

---

apostolskiego, red. J. Krukowski, Poznań 2006, s. 41; zob. także L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Napoli 1988, s. 704.

¹⁵ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 48.

¹⁶ R. Smith, *Commentary on Canons 617–630*, s. 772.

¹⁷ Por. P. Etzi, *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § 1, 2° CJC) e sua dispensa alla luce dell’odierna comprensione del rapporto matrimonio – vita consacrata*, *Folia Canonica* 2009, t. 12, s. 141; zob. też M. Farrugia, *Gli impedimenti per l’ammissione al noviziato (can. 643). Storia e legislazione vigente*, Romae 1994, s. 72–73; por. kan. 599: „Celibat jest elementem konstytutywnym konsekracji i profesji zakonnej. Małżeństwo, będące sakramentem między ochrzczonymi, jest nie do pogodzenia ze ślubem czystości w celibacie i profesją zakonną”. Por. J. Peterson, *Admission of Candidates to the Order of Friars Minor Capuchin: Canons 597, 641–645 Ongoing Canonical Considerations. A Dissertation Submitted to the Faculty of the School of Canon Law of the Catholic University of America in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Canon Law, The Catholic University of America*, Washington 2016, s. 163.

to stała forma życia, przez którą wierni, pod działaniem Ducha Świętego, oddają się całkowicie Bogu, miłują Go ponad wszystko, naśladowując dokładniej Chrystusa«. W ten sposób poświęcenie całej osoby Bogu przekłada się na nieprzerwaną ofiarę kultyczną (kan. 607 § 1), składaną Mu na chwałę Jego imienia i zbawienie świata. Przyjęcie czystości i celibatu ze względu na Królestwo, jak również przyjęcie ubóstwa i posłuszeństwa ze względu na Królestwo, przekłada się na zobowiązanie (przymierze) do dostosowania się do formy życia, którą Chrystus »wybrał dla siebie« (LG 46) jako właściwą i podstawową cechę swojej ziemskiej egzystencji. To zobowiązanie może być podjęte lub, lepiej, uwydatnione poprzez śluby lub »inne święte więzy«, w zależności od prawa instytutów (kan. 573 § 2)¹⁸.

2. Podmiot i skutki prawne przeszkody trwającego małżeństwa do życia zakonnego

Jak wykazano wyżej, małżeństwo z powodów teologicznych i kanonicznych jest nie do pogodzenia z życiem zakonnym. Stąd prawodawca kodeksowy ustanawia przeszkodę trwającego małżeństwa dla ważnego przyjęcia do nowicjatu¹⁹, a tym samym dla składania profesji zakonnej i życia zakonnego. Kanon 643 § 1, nr 2 KPK stanowi wyraźnie, że: „Nieważnie jest przyjęty do nowicjatu [...] małżonka w czasie trwania małżeństwa”. Tak więc przeszkodą dla przyjęcia do nowicjatu jest m.in. aktualnie istniejący węzeł małżeński. Z tego powodu jednym z dokumentów

¹⁸ P. Etzi, *L'impedimento di voto (can. 1088 CIC): sua origine e qualificazione giuridica*, Ius Ecclesiae 1999, t. 11 s. 196–197. Zakonnicy są związani nie tylko ślubem czystości, lecz także celibatem, który oznacza pozostawanie w stanie bezzennym przy zachowaniu doskonałej wstrzemięźliwości. Celibat jest wolnym wyborem, aby – ze względu na królestwo Boże – nie korzystać z możliwości, które daje małżeństwo. Praktyka ta wywodzi się z życia monastycznego i jest typowa dla życia zakonnego, chociaż Kościół w późniejszym okresie nałożył ją na duchownych (z wyjątkiem diakonów stałych) jako konsekwencję obowiązku zachowania doskonałej wstrzemięźliwości. Stąd podczas gdy w życiu małżeńskim określona osoba jest związana ze swoim małżonkiem w sposób czysty relacją seksualną, osoba konsekrowana zawdzięcza swoją czystość Chrystusowi, prowadząc życie w celibacie w doskonałej czystości. Dlatego rada czystości, przyjęta ze względu na królestwo niebieskie, zakłada rezygnację z małżeństwa i związanych z nim aktów. Wymaga ona konsekwentnej wstrzemięźliwości seksualnej w życiu bezzennym. Por. E. Ukpabi, *The Role of the Congregation for Institutes of Consecrated Life and Societies of Apostolic Life in the Life of Religious Institutes. A dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for Doctor's Degree (Ph.D.) in Canon Law (J.C.D.)*, Leuven 2014, s. 69.

¹⁹ W kan. 643 § 1 KPK nie nazywa się jej jednak wyraźnie przeszkodą, nazwę tę można wynioskować jedynie biorąc pod uwagę § 2 tego samego kanonu, gdzie wyraźnie stwierdza się: „Własne prawo może ustanowić inne przeszkody – nawet do ważności przyjęcia – lub dołączyć warunki”.

wymaganych przez prawo powszechne do przyjęcia do instytutu zakonnego jest świadectwo stanu wolnego²⁰.

Przeszkoda kanoniczna to brak u kandydata pewnych wymogów prawnych. Brak ten powoduje zakaz wstąpienia do instytutu zakonnego i sprawia, że przyjęcie takiej osoby do nowicjatu jest niedozwolone i nieważne. Instrukcja *Potissimum institutioni* wyraźnie stwierdza i przestrzega, że: „Należy rygorystycznie przestrzegać kanonicznych warunków godziwości i ważności przyjęcia do nowicjatu, wymaganych zarówno od kandydatów, jak i od kompetentnej władzy decydującej o przyjęciu. Ich spełnianie pozwoli w przyszłości uniknąć licznych przykrych konsekwencji”²¹. Jest to nawiązanie do kan. 597 § 1 KPK, zgodnie z którym: „Do instytutu życia konsekrowanego może być przyjęty każdy katolik [...] niezwiązany żadną przeszkodą”.

Prawodawca kościelny, w kan. 643 KPK, wylicza taksatywnie przeszkody, które z mocy prawa powszechnego powodują nieważność przyjęcia do nowicjatu. Prawo własne instytutu może dodać inne przeszkody lub warunki powodujące nieważność przyjęcia. Pięć przeszkód prawa powszechnego z kan. 643 KPK odnosi się jednakowo do kandydatów płci męskiej i żeńskiej oraz do instytutów na prawie papieskim i diecezjalnym²². Zasadnicza różnica między przymiotami, o których mówi kan. 642 KPK, a przeszkodami polega na tym, że akt prawny dokonany pomimo istnienia przeszkody unieważniającej jest nieważny, natomiast brak wymaganego przymiotu czy przymiotów nie powoduje takich skutków prawnych. Osoba dotknięta którąkolwiek z tych przeszkód jest równocześnie niezdolna do przyjęcia do nowicjatu. Zgodnie z brzmieniem normy, wymienione przeszkody należą do tzw. *leges irritantes et inhabilitantes*²³ i dlatego ani niewiedza, ani błąd nie przeszkadzają ich skutkom²⁴. Nieznajomość tych przeszkód nie zwalnia od nich, ponieważ są to ustawy powodujące niezdolność osoby, stąd przyjęcie kandydata nawet w dobrej wierze będzie nieważne. Są one pochodzenia kościelnego i choć dotyczą

---

²⁰ Por. kan. 645 § 1 KPK. W okresie posoborowym nierzadko zdarzało się, że gorliwi małżonkowie chrześcijańscy próbowali prowadzić życie ewangeliczne, włączając się w inicjatywy monastyczne lub apostołskie, tworzone głównie przez celibatariuszy. Synod Biskupów z 1997 r. na temat życia konsekrowanego jednoznacznie stwierdził, że pary małżeńskie nie mogą rościć sobie prawa do uznania ich za prawdziwe osoby konsekrowane w klasycznym sensie, nawet jeśli posiadają własną, specyficzną konsekrację, wynikającą z samego sakramentu małżeństwa. J. Torres, *Ammissione dei candidati e formazione dei membri*, Commentarium pro religiosis et missionariis 2013, t. 94, nr 3–4, s. 135.

²¹ Szerzej zob. PI, nr 49. W przypisie do zacytowanego fragmentu jest odwołanie do kodeksu, zwłaszcza do kan. 597 § 1–2 i kan. 641–645 KPK.

²² R. Smith, *Commentary on Canon 643*, w: *New Commentary...*, s. 808–809.

²³ Kan. 10 KPK: „Jedynie te ustawy należy uznać za unieważniające albo uniezdalniające, które wyraźnie postanawiają, że czynność jest nieważna albo osoba niezdolna”.

²⁴ Kan. 15 § 1 KPK: „Niewiedza lub błąd dotyczące ustaw unieważniających lub uniezdalniających nie powstrzymują ich skutków, chyba że co innego jest wyraźnie postanowione”.

jedynie przyjęcia do nowicjatu, to dalszym skutkiem będą nieważne wszystkie inne akty prawne zależne od przyjęcia, a więc nowicjat i profesja²⁵.

Omawiana tu przeszkoda węzła małżeńskiego polega na tym, że małżonkowie nie mogą być przyjęci do nowicjatu, póki trwa ich węzeł małżeński²⁶. Podstawą tej przeszkody jest ważne zawarte małżeństwo. Małżeństwo rozumie się w sensie ścisłym, w jego właściwej i pełnej wymowie, nie ma natomiast znaczenia prawnego fakt jego dopełnienia lub nie. Chodzi o małżeństwa sakramentalne, czyli te, które zostały zawarte pomiędzy ochrzczonymi²⁷. Wyklucza się przyrzeczenia małżeństwa lub zaręczyny, nawet jeśli oznaczają one formalną obietnicę małżeństwa, czy to jednostronną, czy dwustronną. Musiał zostać zawiązany węzeł małżeński. Aby zaistniała przeszkoda, małżeństwo musi być uznane za ważne i kanoniczne, nawet jeśli zostało tylko zawarte²⁸.

Chodzi tu także o małżeństwa niesakramentalne, czyli te, które pozostają ważne w obliczu Kościoła, a więc małżeństwa osoby ochrzczonej i nieochrzczonej, zawarte za dyspensą od przeszkody różności religii, zawierane w Kościele²⁹, o ile nie została udzielona dyspensą od formy kanonicznej, na podstawie kan. 1127 § 2 KPK. Oczywiście strona nieochrzczonej z takiego małżeństwa w ogóle nie ma możliwości wstąpić do nowicjatu, gdyż: „Do instytutu życia konsekrowanego może być przyjęty każdy katolik [...]” (kan. 597 § 1 KPK)³⁰.

Omawianą przeszkodą nie są objęci wdowcy ani wdowy, ponieważ ich małżeństwo już nie istnieje³¹. Czasami jednak w prawie własnym reguluje się tę sprawę

²⁵ Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa kanonicznego*, t. 2/III, s. 117–118; por. J. Bar, J. Kałowski, *Prawo o instytutach...*, s. 100; zob. także F. Bogdan, *Prawo zakonów, instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego*, Poznań 1988, s. 182.

²⁶ Przeszkodę stanowi węzeł małżeński istniejący w momencie przyjęcia, a nie sam fakt zawarcia małżeństwa. Por. D. Pombo Oncins, *La admisión al Instituto Criterios, requisitos e impedimentos canónicos* (cc. 597, 641–645), *Diálogo* 2016, t. 20, nr 69, s. 85.

²⁷ Kan. 1055 § 2 KPK. Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa kanonicznego*, t. 2/III, s. 118; zob. także D. Andrés, *Comentario al can. 643*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. 2, red. A. Marzoa Rodríguez, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1996, s. 1619.

²⁸ Por. A. Rava, *Lammissione di separati e di divorziati negli istituti religiosi*, *Quaderni di diritto ecclesiale* 2005, t. 18, nr 2, s. 206; por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico...*, s. 740; zob. także F. Bogdan, *Prawo zakonów...*, s. 183.

²⁹ Kan. 1086 § 1–2 KPK.

³⁰ Zgodnie z kan. 205 KPK kandydat do przyjęcia do instytutu życia konsekrowanego musi być ochrzczony jako katolik lub przyjęty do Kościoła katolickiego i pozostawać w pełnej komunii z nim przez wyznanie wiary, sakramenty i uznanie zwierzchnictwa kościelnego. Por. J. Peterson, *Admission of Candidates to the Order of Friars Minor Capuchin...*, s. 135–136.

³¹ Kan. 1141 KPK: „Małżeństwo zawarte i dopełnione (ratum et consummatum) nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci”.

inaczej, ale w wypadkach specjalnych stosunkowo łatwo uzyskać dyspensę³². Przeszkoda ta nie dotyczy również tych, którzy otrzymali dyspensę *super rato* od papieża, ani tych, których małżeństwo zostało uznane za nieważne przez kompetentną władzę kościelną.

Nie podpadają pod *impedimentum ligaminis* do życia zakonnego związki niesakramentalne katolików, czyli te, które są tworzone przez katolików z całkowitym pominięciem wymogów prawa kanonicznego, któremu – poprzez przyjęcie sakramentu chrztu w Kościele katolickim – podlegają i które zobowiązani są zachowywać. „Pozakościelnych” związków katolików nigdy nie można bowiem nazywać „małżeństwami”. Nawet wówczas, gdy zalegalizują te związki wobec urzędnika stanu cywilnego³³. Zgodnie bowiem z fundamentalną zasadą, zawartą w kan. 1055 § 2 KPK, pomiędzy ochrzczonymi nie może istnieć ważne małżeństwo, które jednocześnie nie byłoby sakramentem³⁴.

Przyjęcie do nowicjatu, mimo istnienia przeszkody węzła małżeńskiego, powoduje nieważność tego aktu prawnego. Kandydat, jeśli jest związany tą przeszkodą, jest niezdolny, by zostać nowicjuszem. Jest to bowiem, jak wyżej zaznaczono, przeszkoda należąca do tzw. ustaw unieważniających i niezdzalniających, niezależnie od ewentualnej niewiedzy lub błędu zainteresowanego czy przełożonych zakonnych³⁵. Chociaż przeszkody są pochodzenia kościelnego oraz dotyczą przyjęcia do nowicjatu, to jeden nieważny akt pociąga nieważność kolejnych. Stąd nieważne przyjęcie do nowicjatu spowoduje prawną nieważność tego etapu formacji, tym samym osoba nie złoży ważnej profesji zakonnej, czasowej czy wieczystej³⁶.

3. Ustanie *impedimentum ligaminis* do życia zakonnego

Aktualne ustawodawstwo kodeksowe, dotyczące przeszkody trwającego małżeństwa przy przyjmowaniu do nowicjatu w instytutach zakonnych, jest identyczne jak

³² Por. B. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/III, s. 118.

³³ Chodzi tu o małżeństwo cywilne katolików i rzeczywiste wolne związki. Osoby z takich związków mogą nie zostać przyjęte do nowicjatu z innych tytułów, jak również na podstawie prawa własnego instytutu.

³⁴ Por. U. Nowicka, *Kategorie związków niesakramentalnych*, Ateneum Kapłańskie 2014, t. 162, z. 2, s. 286.

³⁵ Kan. 10 w zw. z kan. 15 § 1 KPK.

³⁶ Por. A. Domaszk, *Warunki przyjęcia do instytutu zakonnego*, Prawo Kanoniczne 2016, t. 59, nr 4, s. 67. Kan. 656, nr 2 KPK: „Do ważności profesji czasowej wymaga się, aby nowicjat został odbyty ważnie”. Zob. też kan. 657 § 1 KPK.

w poprzednio obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego³⁷. Tekst kan. 643 § 1, nr 2 KPK brzmi: „Invalide ad novitiatum admittitur coniux, durante matrimonio”, natomiast w kan. 542, nr 1 CIC/1917 czytamy: „Invalide ad novitiatum admittitur [...] coniux, durante matrimonio”.

Przeszkoda *impedimentum ligaminis* do życia zakonnego może ustać na skutek prawnego ustania małżeństwa³⁸. W pierwszej kolejności wymieńmy rozwiązanie węzła małżeńskiego. Następuje ono przede wszystkim przez śmierć współmałżonka, a więc przez naturalne rozwiązanie węzła małżeńskiego. Kan. 1141 KPK stwierdza, że: „Małżeństwo zawarte i dopełnione (ratum et consummatum) nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci”. W takiej sytuacji kandydat do nowicjatu winien okazać świadectwo śmierci (aktu zgonu) współmałżonka wystawione przez władzę kościelną³⁹ lub państwową⁴⁰. Jednak prawo własne instytutu może stanowić inaczej wobec wdów i wdowców. Drugim sposobem ustania przeszkody węzła jest uzyskanie dyspensy *a rato non consummato*. Należy w takim przypadku przedstawić autentyczne powiadomienie o reskrypcie dyspensy papieskiej⁴¹. Według aktualnego Kodeksu małżeństwo niedopełnione może być ze słusznej przyczyny rozwiązane przez Biskupa Rzymskiego⁴². Nie istnieje już możliwość jego rozwiązania przez profesję uroczystą, co przewidywał jeszcze Kodeks pio-benedyktynski⁴³.

³⁷ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1–521; tekst łaciński: *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1917 (dalej: CIC/1917).

³⁸ Por. D. Andrés, *Comentario al can. 643...*, s. 1619.

³⁹ Kan. 1182 KPK: „Po dokonaniu pochówku należy dokonać wpisu w księdze zmarłych, zgodnie z przepisami prawa partykularnego”.

⁴⁰ Prawodawca polski reguluje procedurę uzyskania aktu zgonu w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz. U. z 2014 r. poz. 1741 z późn. zm. Zgodnie z art. 92 ust. 2 tej regulacji „Akt zgonu sporządza się na podstawie karty zgonu oraz protokołu zgłoszenia zgonu”. Może zostać sporządzony także na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu o stwierdzeniu zgonu albo uznaniu za zmarłego (art. 95 ust. 5 Prawa o aktach stanu cywilnego). Zgłoszenia zgonu dokonuje się w urzędzie stanu cywilnego właściwym ze względu na miejsce zgonu albo miejsce znalezienia zwłok (art. 16 Prawa o aktach stanu cywilnego). Akt zgonu sporządza kierownik urzędu stanu cywilnego (art. 93 ust. 1 Prawa o aktach stanu cywilnego).

⁴¹ Kan. 1706 KPK: „Reskrypt dyspensy [od małżeństwa niedopełnionego – J.A.] Stolica Apostolska przesyła do biskupa; on zaś zawiadomi o reskrypcie strony [...]”.

⁴² Zob. kan. 1142 KPK. W przypadku małżeństwa zawartego i skonsumowanego oraz małżeństwa tylko zawartego, jeśli jeden z małżonków wstąpi do zakonu i złoży profesję, otrzymawszy wcześniej dyspensę papieską od przeszkody, nabywa nową przeszkodę małżeńską na mocy wieczystego ślubu publicznego złożonego w instytucie zakonnym (kan. 1088 KPK), dla której dyspensy jest również zarezerwowana Stolica Apostolskiej (kan. 1078 § 2, nr 1 KPK). Por. M. Farrugia, *Gli impedimenti per l'ammissione al noviziato (can. 643)...*, s. 73.

⁴³ Zob. kan. 1119 CIC/1917. A. Rava, *L'ammissione di separati e di divorziati...*, s. 206.

Przeszkoda ustaje wskutek prawomocnego orzeczenia sądu kościelnego o nieważności małżeństwa, ponieważ taki związek nigdy nie istniał. Warto dodać, że jeśli orzeczono nieważność małżeństwa z przyczyn psychologicznych, kandydat może zostać poproszony o pisemne upoważnienie w celu uzyskania od kompetentnego trybunału dalszych informacji dotyczących orzeczenia nieważności⁴⁴. Trzeba dodać, że ponieważ ani separacja, ani rozwód cywilny nie rozwiązują węzła małżeńskiego, nie dają możliwości wstąpienia do instytutu⁴⁵.

Ponieważ *impedimentum ligaminis* jest przeszkodą z prawa kościelnego, to Stolica Apostolska, za pośrednictwem Kongregacji Instytutów Życia Konsekwentnego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, jeśli istnieje zgoda drugiej strony, może udzielić małżonkowi, który zamierza podjąć życie zakonne, dyspensy od danej przeszkody, która polega na rozdzieleniu małżonków z zachowaniem trwałości więzi małżeńskiej, a nie na jej rozwiązaniu⁴⁶, choć, jak się wydaje, nowe prawo raczej nie sprzyja tego rodzaju „powołaniu”⁴⁷.

Michael Farrugia zauważa jednak, że „ponieważ przeszkoda ta dotyczy małżonka, który nadal pozostaje w związku małżeńskim, powstaje pytanie, czy można z niej zwolnić. Kongregacja ds. Zakonów i Instytutów Świeckich oświadczyła, że nie posiada uprawnień do udzielania dyspens. Od tej przeszkody może być udzielona dyspensa papieska (już w kan. 542 KPK z 1917 r. instytut zakonny mógł prosić Stolicę Apostolską o dyspensę od przeszkody)”⁴⁸.

---

⁴⁴ Por. R. Smith, *Commentary on Canon 643*, s. 809. Trzeba zauważyć, że w przypadku stwierdzenia nieważności małżeństwa instytut zakonny powinien dysponować kryteriami, które pozwoliłyby mu zbadać, czy w danym wypadku przyczyna rozwiązania małżeństwa mogłaby uniemożliwić danej osobie podjęcie życia zakonnego. Zaleca się, aby przed przyjęciem kogoś do nowicjatu poprosić o pozwolenie na zapoznanie się z wyrokiem stwierdzającym nieważność małżeństwa. Mogłoby to ujawnić przyczynę rozwiązania małżeństwa, a także pozwoliłoby stwierdzić, czy sąd nie dodał jakichś warunków, które należałoby spełnić przed zawarciem kolejnego małżeństwa, a tym samym wskazał potencjalne przeciwwskazania do przyjęcia do nowicjatu. Por. A. Rava, *L'ammissione di separati e di divorziati...*, s. 207; M. Farrugia, *Gli impedimenti per l'ammissione al noviziato (can. 643)*..., s. 74; zob. także P. Simonetti, *La libertà del fedele nella scelta della vocazione (can. 219) e l'ammissione al noviziato (cann. 597, 642–645)*, Roma 2015, s. 24.

⁴⁵ Por. P. Etzi, *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § 1, 2° CJC)*..., s. 141. Wbrew kan. 542 CIC/1917 nie wystarczy wzajemna lub zwyczajna zgoda współmałżonka na dopuszczenie drugiego do życia zakonnego, M. Farrugia, *Gli impedimenti per l'ammissione al noviziato (can. 643)*..., s. 73.

⁴⁶ Congregation for Religious and Secular Institutes, *Letter Husband and Wife Request the Necessary Dispensations from the Holy See to Enter Religious Life* (29.05.1985), tekst angielski: *The Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1983–1985*, t. 11, red. E. Pfnausch, Washington 1991, s. 86–91.

⁴⁷ Por. P. Etzi, *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § 1, 2° CJC)*..., s. 142.

⁴⁸ M. Farrugia, *Gli impedimenti per l'ammissione al noviziato (can. 643)*..., s. 74.

Priamo Etzi przytacza fragment z *Promptuarium Secretarii Provincialis pro negotiis apud Procuram Generalem tractandis*⁴⁹. Píše, iż w przypadku starania się o dyspensę papieską za pośrednictwem Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego⁵⁰ przez małżonka pozostającego w aktualnym związku, przełożony generalny instytutu zakonnego, do którego zamierza wstąpić osoba zamężna, powinien przesłać do tej Dykasterii Kurii Rzymskiej: 1) Prośbę samego petenta wraz z uzasadnieniem; 2) Życiorys petenta; 3) Odnosnie do małżeństwa: czy jest to małżeństwo kościelne, czy także cywilne; czy jest jakieś potomstwo; czy i w jaki sposób zapewniono potomstwu edukację i formację; czy druga strona popełniła cudzołóstwo (por. kan. 1152 § 1 KPK⁵¹); 4) Dokumenty do przesłania: kserokopia dokumentów ważnie zawartego małżeństwa kościelnego, a także cywilnego oraz, w uzasadnionych przypadkach, rozvodu cywilnego; 5) Ważny dokument na forum cywilnym, w którym druga strona zobowiązuje się na zawsze zrezygnować z prawa życia wspólnego (małżeńskiego), czasem ta druga strona wstępuje do zakonu, w przeciwnym razie składa prywatny ślub czystości przed miejscowym ordynariuszem; 6) Informację i rekomendację ordynariusza miejsca i proboszcza parafii, w której mieszka petent; 7) Informację i *votum* ministra (tj. przełożonego prowincjalnego) o petencie⁵².

Warto w tym miejscu przywołać refleksję Alfreda Ravy, który dość wyczerpująco przedstawia kwestię dokumentów dla uzyskania omawianej dyspensy. Autor ten wskazuje, że aby uzyskać dyspensę, najwyższy przełożony instytutu zakonnego musi zwrócić się do Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, przedstawiając określone dokumenty. Na podstawie instrukcji niektórych instytutów zakonnych przeznaczonych do użytku ich przełożonych, korzystając z doświadczeń niektórych praktyk dyspensowania i związanych z nimi prośb o uzupełnienie dokumentacji ze strony kompetentnej Kongregacji, główne dokumenty są następujące: petycja wnioskodawcy z uzasadnieniem prośby o dyspensę; życiorys petenta; relacja z życia małżeńskiego i przyczyn, które doprowadziły

⁴⁹ Curia Generalis OFM, *Promptuarium Secretarii Provincialis pro negotiis apud Procuram Generalem tractandis*, Romae 1994, s. 31.

⁵⁰ Obecnie Dykasteria do spraw Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Francesco, *Costituzione Apostolica „Praedicate Evangelium” sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al Mondo (19.03.2022)*, art. 121–127, *L'osservatore Romano* z 31.03.2022, s. 1–12.

⁵¹ Kan. 1152 § 1 KPK: „Chociaż usilnie zaleca się, aby współmałżonek, powodowany chrześcijańską miłością i zatroskany o dobro rodziny, nie odmawiał stronie cudzołóżnej przebaczenia oraz nie zrywał z nią życia małżeńskiego, to jednak, gdy wyraźnie albo milcząco nie darował tej winy, ma prawo zerwać pożycie małżeńskie, chyba że zgodził się na cudzołóstwo albo stał się jego przyczyną, albo sam także popełnił cudzołóstwo”.

⁵² P. Etzi, *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § 1, 2° CJC)...*, s. 142.

do zakończenia wspólnego zamieszkiwania małżonków, ze wskazaniem, kto jest temu winien (kto się rozstał) i czy separacja jest nieodwracalna. Sprawozdanie jest ważne, aby właściwie ocenić historię małżeństwa, o którym mowa, i racje separacji, aby uwypuklić ewentualne trudności charakterologiczne lub inne, które mogłyby następnie zagrozić życiu zakonnemu kandydata i utrudnić życie we wspólnocie; relacja na temat dzieci zrodzonych z małżeństwa, sposobu ich wychowania i wykształcenia oraz czy istnieją jeszcze jakieś zobowiązania naturalne, prawne lub moralne wobec nich lub jego współmałżonka; poświadczenie przed miejscowym ordynariuszem i kanclerzem kurii diecezjalnej miejsca zamieszkania, że pozostały małżonek uznaje i wyraża zgodę na decyzję petenta o podjęciu życia zakonnego i zrzeka się na zawsze praw wynikających ze wspólnoty życia w stanie małżeńskim; prawnie usankcjonowana ostateczna separacja małżonków za obopólną zgodą, potwierdzona aktem notarialnym: jest to dokument, w którym małżonkowie formalnie wyrażają zgodę na separację, która sama w sobie jest ostateczna, i zobowiązują się nie dochodzić żadnych roszczeń, zarówno o charakterze osobistym (prawa męża/żony), jak i materialno-ekonomicznym; dokumenty urzędowe dotyczące małżeństwa kanonicznego i cywilnego oraz dokumenty dotyczące ustania wspólnego życia: ewentualny dekret o separacji kanonicznej, dekret o separacji cywilnej i ewentualny dekret rozwodowy; informacje i zalecenia ordynariusza miejsca lub proboszcza wspólnoty, w której mieszkał wnioskodawca; informacje i votum przełożonego instytutu zakonnego, do którego petent pragnie zostać przyjęty⁵³.

Kongregacja zazwyczaj udziela dyspensy z pewnymi klauzulami. W szczególności: Dykasteria pragnie być pewna, że zobowiązania cywilne wynikające z poprzedniej więzi są ostatecznie rozwiązane i że odnośne zobowiązania prawne i moralne są zagwarantowane. Ma ona zatem z jednej strony chronić prawa tych, którzy pozostają w życiu świeckim, a z drugiej zagwarantować wiernym, którzy wybierają życie zakonne i jego instytut, ochronę przed wszelkimi prawami, których domaga się lub dochodzi druga strona lub ci, którzy są z nią związani więzami naturalnymi lub rodzinnymi; jeśli kandydat jest mężczyzną, potwierdza się jego niedopuszczalność do święceń, z wyjątkiem diakonatu stałego, zgodnie z kan. 1042, nr 1 KPK⁵⁴.

⁵³ Por. A. Rava, *Lammissione di separati e di divorziati...*, s. 208–209.

⁵⁴ Por. tamże, s. 209. Diego E. Pombo Oncins wskazuje, że przeszkoda węzła małżeńskiego nie istnieje dla tych, którzy zawarli jedynie ślub cywilny, ponieważ akt ten dokonany przed władzą cywilną nie tworzy prawdziwego węzła małżeńskiego między ochrzczonymi katolikami. W takich przypadkach należy jednak zachować daleko idącą ostrożność. Zobowiązania zaciągnięte na mocy prawa cywilnego w związku z zawarciem małżeństwa cywilnego mogą sprawić, że wskazane będzie nieprzyjęcie kandydata lub opóźnienie jego przyjęcia do czasu rozwiązania kwestii prawnych. Ostrożność jest konieczna zwłaszcza wtedy, gdy dana osoba ma już dzieci i nie powinna być przyjmowana, jeśli nadal potrzebują one rodziców. D. Pombo Oncins, *La admisión al Instituto Criterios, requisitos*

James Peterson – podsumowując kwestię dyspensy od węzła małżeńskiego – przypomina, że „aby można było złożyć prośbę o dyspensę od przeszkody istniejącego małżeństwa 1. osoba starająca się o przyjęcie do nowicjatu nie może być przyczyną rozpadu małżeństwa, 2. nastąpił rozwód cywilno-prawny lub małżonek prawnie zrzekł się praw małżeńskich, 3. dzieci z małżeństwa osiągnęły pełnoletniość, 4. sprawy finansowe zostały ustalone i uzgodnione”⁵⁵.

Jak każda dyspensa, tak i omawiana wyżej, zgodnie z kan. 90 § 1 KPK, może być udzielona tylko ze słusznej i racjonalnej przyczyny, z uwzględnieniem okoliczności przypadku i ważności ustawy, od której się dyspensuje. Ponieważ zaprzestanie kontynuowania wspólnoty małżeńskiej we wszystkich jej aspektach jest poważnym przypadkiem, to i przyczyna musi być proporcjonalnie ważna. Nie można zapominać, że każda dyspensa jest łaską i wierny nie musi jej otrzymać.

Jan Paweł II nauczał, że: „Dziewictwo i celibat dla królestwa Bożego nie tylko nie stoją w sprzeczności z godnością małżeństwa, ale ją zakładają i potwierdzają. Małżeństwo i dziewictwo to dwa sposoby wyrażania i przeżywania jednej Tajemnicy Przymierza Boga ze swym ludem. Bez poszanowania małżeństwa nie może także istnieć dziewictwo konsekrowane; jeżeli płciowość ludzka nie jest traktowana jako wielka wartość dana przez Stwórcę, traci sens wyrzeczenie się jej dla królestwa niebieskiego”⁵⁶.

Wobec takiej optyki małżeństwa i celibatu wydaje się, że w prośbie o dyspensę od *impedimentum ligaminis*, o której mowa w kan. 643 § 1, nr 2 KPK, nie jest już możliwe powoływanie się w sposób jednoznaczny na „wyższość” jednego stanu nad drugim. Powinna być ona udzielana tylko z tych przyczyn, które tradycja i praktyka Kościoła uznają za wystarczające i które, ze względu na swój ogólny charakter, odnoszą się do każdej sprawy. Są to: zasługi osób, potrzeba i pożytek Kościoła, okoliczności miejsca i czasu, usunięcie zgorzenia, uzyskanie większego dobra, osiągnięcie przyszłych dóbr, rozeznanie, pobożność, miłosierdzie i religijność⁵⁷.

---

e impedimentos canónicos..., s. 85–86; zob. też P. Simonetti, *La libertà del fedele nella scelta della vocazione (can. 219)...*, s. 24.

⁵⁵ J. Peterson, *Admission of Candidates to the Order of Friars Minor Capuchin...*, s. 164; zob. też P. Simonetti, *La libertà del fedele nella scelta della vocazione (can. 219)...*, s. 24.

⁵⁶ Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica postsynodalis Familiaris consortio* (22.11.1981), nr 16, AAS 74 (1982), s. 81–191, tekst polski: *Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II „Familiaris consortio” do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Częstochowa 1988.

⁵⁷ Por. P. Etzi, *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § 1, 2° CJC)...*, s. 152.

Zakończenie

Zgodnie z kan. 607 § 1 KPK życie zakonne, będące poświęceniem osoby, ukazuje niezwykle zaślubiny w Kościele dokonane przez Boga, będące znakiem przyszłego wieku. Dzięki temu osoba zakonna dokonuje całkowitego oddania się, jakby składa siebie Bogu w ofierze, na skutek czego całe jej istnienie staje się nieustającą czią Bogu w miłości. Tak nakreślone teologiczno-prawne życie zakonne jest nie do pogodzenia z życiem małżeńskim przede wszystkim dlatego, że kandydat trwający w aktualnym małżeństwie nie może mieć jednocześnie dwóch więzi, które angażują całe jego życie i które są diametralnie różne, biorąc pod uwagę nade wszystko ślub czystości w odniesieniu do wymogów małżeńskich. Stąd prawodawca kodeksowy ustanawia przeszkodę trwającego małżeństwa dla ważnego przyjęcia do nowicjatu, a tym samym dla składania profesji zakonnej i życia zakonnego. Przeszkoda ustaje na skutek rozwiązania węzła małżeńskiego, tj. przez śmierć współmałżonka, orzeczenie nieważności małżeństwa i uzyskanie dyspensy *a rato non consummato*, jak również poprzez dyspensę Stolicy Apostolskiej. Nie znosi jej natomiast ani separacja, ani rozwiązanie małżeństwa przez rozwód.

Bibliografia

- Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II „Familiaris consortio” do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Częstochowa 1988.
- Andrés D., *Comentario al can. 643*, w: *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, t. 2, red. A. Marzoa Rodríguez, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1996.
- Bar J., Kałowski J., *Prawo o instytucjach życia konsekrowanego*, Warszawa 1985.
- Bogdan F., *Prawo zakonów, instytucji świeckich i stowarzyszeń życia apostolskiego*, Poznań 1988.
- Chiappetta L., *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Napoli 1988.
- Chrapkowski A., Krzywda J., *Komentarz do kan. 573–709*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/2. *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytucje życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego*, red. J. Krukowski, Poznań 2006.
- Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1917.
- Curia Generalis OFM, *Promptuarium Secretarii Provincialis pro negotiis apud Procuram Generalem tractandis*, Romae 1994.
- De Paolis V., *La vita consacrata nella Chiesa*, Venezia 2010.
- Domaszk A., *Warunki przyjęcia do instytucji zakonnej*, *Prawo Kanoniczne* 2016, t. 59, nr 4.

- Etzi P., *Il „ligamen” come impedimento alla vita religiosa (can. 643 § I, 2° CJC) e sua dispensa alla luce dell’odierna comprensione del rapporto matrimonio – vita consacrata*, Folia Canonica 2009, t. 12.
- Etzi P., *L’impedimento di voto (can. 1088 CIC): sua origine e qualificazione giuridica*, Ius Ecclesiae 1999, t. 11.
- Farrugia M., *Gli impedimenti per l’ammissione al noviziato (can. 643). Storia e legislazione vigente*, Romae 1994.
- Francesco, *Costituzione Apostolica „Praedicate Evangelium” sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al Mondo (19 marzo 2022)*, L’osservatore Romano z 31.03.2022.
- Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska Vita Consecrata*, Wrocław 1999.
- Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.
- Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, „Potissimum institutioni”. Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, L’Osservatore Romano (wyd. pol.) 1990, nr 4.
- McDermott R., *Commentary on Canon 607*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000.
- Nowicka U., *Kategorie związków niesakramentalnych*, Ateneum Kapłańskie 2014, t. 162, z. 2.
- Peterson J., *Admission of Candidates to the Order of Friars Minor Capuchin: Canons 597, 641–645 Ongoing Canonical Considerations. A Dissertation Submitted to the Faculty of the School of Canon Law of the Catholic University of America in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Canon Law*, The Catholic University of America, Washington 2016.
- Pombo Oncins D., *La admisión al Instituto Criterios, requisitos e impedimentos canónicos (cc. 597, 641–645)*, Diálogo 2016, t. 20, nr 69.
- Rava A., *L’ammissione di separati e di divorziati negli istituti religiosi*, Quaderni di diritto ecclesiale 2005, t. 18, nr 2.
- Simonetti P., *La libertà del fedele nella scelta della vocazione (can. 219) e l’ammissione al noviziato (cann. 597, 642–645)*, Roma 2015.
- Smith R., *Commentary on Canon 643*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000.
- Smith R., *Commentary on Canons 617–630*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, red. M. Przybył, Poznań 2002.
- The Canon Law Digest. Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1983–1985*, t. 11, red. E. Pfnausch, Washington 1991.
- Torres J., *Ammissione dei candidati e formazione dei membri*, Commentarium pro religiosis et missionariis 2013, t. 94, nr 3–4.
- Ukpabi E., *The Role of the Congregation for Institutes of Consecrated Life and Societies of Apostolic Life in the Life of Religious Institutes. A dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for Doctor’s Degree (Ph.D.) in Canon Law (J.C.D.)*, Leuven 2014.
- Zubert B., *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. 2/III. Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego*, Lublin 1990.

